

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/s (3) 2023

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич - юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Шарипов Шоҳруз Фахриддин ўғли</i> ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ ТАРИХИ	9-14
<i>Хо'jamuratov Umarjon Rustamovich</i> O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	15-22
<i>Raxmanov Zafar Odilovich, Aloxunov Alisher Axmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI YODGORLIKLARIDA ANIQLANGAN TAMG'ALI SOPOL IDISHLAR.....	23-26
<i>Mirhakimova Feruza Xoldorjon qizi</i> МАНМУДХО'JA ВЕНБУДИЙ УY МУЗЕYI ТАРИХИ	27-31
<i>Жабборова Ойдина Ихтиёржон қизи</i> XX АСРНИНГ 20-30 ЙИЛЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР ТОМОНИДАН ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ ГЕРМАНИЯГА ЎҚИШГА ЮБОРИЛИШНИНГ ТАШКИЛ ҚИЛИНИШИ.....	32-35

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Эшов Мансур Пулатович, Насырходжаева Дилафруз Сабитхановна</i> ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ КОНЦЕПЦИЯСИ ВА УНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	36-43
<i>Шадманов Эркин Шеркулович</i> МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ ДЕТЕРМИНАНТ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	44-52
<i>Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич</i> ДАВЛАТ ФИСКАЛ (БЮДЖЕТ-СОЛИҚ) СИЁСАТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ВА БАНДЛИККА ТАЪСИРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	53-60
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ БЮДЖЕТДАН МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61-68
<i>Razzaqova Durdon Adashboy qizi</i> IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA DASTURINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI.....	69-76
<i>Muminova Elnorahon Abdugarimovna, Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li</i> YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING O'RNI	77-86
<i>Эргашев Отамурод Тоштемурович</i> КИЧИК БИЗНЕСНИ МОЛИЯ-КРЕДИТ МЕХАНИЗМЛАРИ ОРҚАЛИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ Йўналишлари.....	87-93
<i>Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna, Qobulov Ozodbek O'ktamboy og'li</i> MINTAQALARDA GLOBAL OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA TADQIQOTNING O'RNI	94-97
<i>Isaqova Zebo Murodovna</i> DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA BOSHQARUVI STANDARTLARI INTEGRATSIYASI.....	98-104
<i>Улашов Алибой Рашид ўғли</i> ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МИНТАҚАВИЙ ТАФОВУТЛАРНИНГ ЎРНИ	105-113

<i>Матюсупов Бунёд</i> АҚЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ТУРИЗМ ДЕСТИНАЦИЯЛАРИ ВА ШАҲАРЛАРДА САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ	1114-123
<i>Мухитдинова Камола Алишеровна</i> ИҚТИСОДИЁТДА ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИ ВА УНИ БЕЛГИЛОВЧИ ОМИЛЛАР	124-131
<i>Ҳакимов Ҳакимжон</i> ДАВЛАТ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАРИ БЎЙИЧА ДАРОМАДЛИЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	132-141
<i>Achilova Ramziya A'zamovna</i> ISHCHI KUCHI VA UNING BANDLIGI	142-149
<i>Nasriddinova Dildora Shukrullayevna</i> OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MODELLARINI YARATISH	150-157
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Хайридинов Аббосхон Анварович</i> YOSHLAR ORASIDA MAFKURAVIY TAHIDLARNI OLDINI OLIHDA HUQUQ TARTIBOT ORGANLARINING VAZIFALARI	158-162
<i>Jurayev Alisher Tulqinboyevich</i> TA'LIMGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING IJTIMOY AHAMIYATI	163-170
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i> ТРАДИЦИОНАЛИЗМ В ФИЛОСОФИИ КОНФУЦИАНСТВА.....	171-176
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING SOSIOLOGIK QARASHLARINI O'RGANISHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	177-183
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDA TARIXIY TAFAKKUR MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	184-188
<i>Нуруллаева Зулхумор Сидаматовна</i> МАҚОМ САНЪАТИ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	189-193
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> “ҲУШ ДАР ДАМ” МОҲИЯТИ: МЕТАФИЗИК ТАҲЛИЛ	194-199
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	200-204
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Xolmatova Malika Ibadullayevna</i> AD'JEKTIVLI IDIOMALAR: QO'LLANILISHI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY AHAMIYATI TAHLILI.....	205-209

<i>Olga Filippova</i> CLUSTER IMPLEMENTATION OF FUNCTIONS OF REDUNDANCY MEANS.....	210-222
<i>Эргашева Асаль Эркиновна</i> СПЕЦИФИКА РИТМИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЗЫ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ	223-226
<i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i> TILSHUNOSLIKDA “YAQIN – UZOQ” OPPOZITSIYASINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI MASALASI (ingliz va o‘zbek tillari misolida)	227-231
<i>Rustamova Dilrabo</i> ATAMALAR LUG‘ATIDA LUG‘AT MAQOLASINING TUZILISHI.....	232-241
<i>Кдырбаева Бахытгуль Кеунимжаевна</i> ПАРНЫЕ СЛОВА В КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКЕ: ОБЗОР ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	242-248
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Sadirova Sitara Sobirovna</i> TARJIMA MUAMMOLARINI YECHISH STRATEGIYALARI	249-253
<i>Alaudinova Dilnoza Rustam qizi</i> FRAZEOLOGIK (TURG‘UN) BIRIKMALAR VA ULARNI TARJIMA QILISH USULLARI	254-260
<i>Erdonova Muxlisa Hoshim qizi</i> ORNITONIM KOMPONENTLI MAQOLLARNING LINGVISTIK TADQIQI.....	261-265
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Zaripov Mirzali Miraliyevich</i> KORRUPTSIYA MUAMMOLARINING SABABLARI VA YECHIMLARI	266-270
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	271-276
<i>Yarkinay Nurumbekova Anarmatovna</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA MURABBIYLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK ZARURAT.....	277-284
<i>Sadullayev Dilmurod Baxtiyor o‘g‘li</i> INNOVATSIYA BOSHQARUV ASOSIDA BOSHQARUV XODRLARINI TAYYORLASH SIFATINI OSHIRISH OMILLARI	285-290
<i>Xudayqulova Zarifa Ummatqulovna</i> BO‘LAJAK PEDAGOGLARNI AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA MA‘NAVIY-MA‘RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	291-301
<i>Бекчанова Солиха Давлатназаровна</i> ТИББИЁТ ОЛИЙ ТАЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИДА ДИВЕРГЕНТ ТАФАККУРНИ РИВИЖОЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКОНИАТЛАРИ	302-307
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> MAGISTRATURA TALABALARING TASHKILY-BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODELINI	308-314
<i>Allanazarov Qo‘ldosh Olimovich</i> TALABALARING TANLAGAN KASBIY FAOLIYATI VA IJODIY QOBILIYATLARINI INTERFAOL METODLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	315-319

<i>Umarov Nurbek Irkinovich</i> KVEST TEXNOLOGIYASINI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH ASOSLARI	320-324
<i>Буранова Мадина Уктамовна</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАДИЦИОННОГО И НЕТРАДИЦИОННОГО ВИДОВ ЧТЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	325-330
<i>Зияева Хушнудабону Илхомжон кизи</i> ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА	331-339
<i>Toshpulatova Dilraboixon Sobirjonovna</i> BIOLOGIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH	340-346
<i>Madaminova Nargiza Zuxridinovna</i> YOSHLAR MA'NAVIIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIY FANLARNING AHAMIYATI	347-351
<i>Shomurzayeva Nasiba Xoshimovna</i> PIYODA YURISH SAYOHATLARNI TALABALAR O'RTASIDA OMMALASHTIRISH	352-356
<i>Xoliyorov Murod Shavkatovich</i> O'QUVCHI YOSHLARDA IJTIMOIY MOTIVLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI.....	357-362
<i>Хамроқулова Дилнавоз</i> БОЛАЛАРДА ТАБИАТГА ДОИР ТАСАВВУР ВА ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИ....	363-366
<i>Tursunova Shaxzoda Baxromovna</i> TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATI VA BOSHQARUV MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	367-373
<i>Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARDA DEVIANT XULQ SHAKLLARINING NAMOYON BO'LISHI VA TAHLILI	374-380
<i>Ўтанов Ўткир</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЎҚИТУВЧИ МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ	381-387
<i>Kuchkarov Bahodir Tashmurodovich</i> BO'LAJAK HARBIY OFITSERLARDA UMUMMADANIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI	388-392

10.00.00- ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Xolmatova Malika Ibadullayevna

“O‘zbek va xorijiy tillar” kafedrası assistenti
Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat instituti

**AD’EKTIVLI IDIOMALAR: QO‘LLANILISHI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY AHAMIYATI
TAHLILI**

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot ishi ad’ektivik idiomlar dunyosini tadqiq qilib, ularning qo‘llaniliishi, etimologiyasi va madaniy ahamiyatini o‘rganib chiqadi. Adjektivli idiomalar – aniq ma’nolarni berish yoki aniq vaziyatlarni tasvirlash uchun ilova qilinadigan lingvistik ifodadir. Turli ad’ektivli idiomlarni chuqur tahlil qilish orqali bu tadqiqot ulardan foydalanishni har tomonlama tushuntirishni ta’minlashga va mazkur ifodalarni davr o‘tishi bilan shakllantirgan madaniy ta’sirlarga oydinlik kiritishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: sifat, sifat idiomalar, etimologiya, frazeologiya, komponent.

Kholmatova Malika Ibadullayevna

Assistant teacher of the department
“Uzbek and foreign languages”
Tashkent Institute of Textile and Light Industry

ADJECTIVAL IDIOMS: AN ANALYSIS OF USAGE, ORIGINS, AND CULTURAL SIGNIFICANCE

Abstract. This research paper explores the world of adjectival idioms, examining their usage, origins, and cultural significance. Adjectival idioms are linguistic expressions that use adjectives to convey specific meanings or describe particular situations. Through an in-depth analysis of various adjectival idioms, this research aims to provide a comprehensive understanding of their usage and shed light on the cultural influences that have shaped these expressions over time.

Key words: adjective, adjectival idioms, etymology, phraseology, component.

Холматова Малика Ибадуллаевна

Ассистент кафедры «Узбекский и иностранные
языки» Ташкентского института текстильной
и легкой промышленности

**АДЪЕКТИВНЫЕ ИДИОМЫ: АНАЛИЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ, ПРОИСХОЖДЕНИЯ И
КУЛЬТУРНОЕ ЗНАЧЕНИЕ**

Аннотация. Этот исследовательский документ исследует мир адъективных идиом, исследуя их использование, происхождение и культурное значение. Адъективные идиомы - языковые выражения, использующие прилагательные для передачи конкретных значений или описания конкретных ситуаций. Посредством углубленного анализа различных адъективных идиом, это исследование направлено на обеспечение всестороннего понимания их использования и пролить свет на культурные влияния, которые сформировали эти выражения с течением времени.

Ключевые слова: прилагательное, прилагательные идиомы, этимология, фразеология, компонент.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI9Y2023N30>

Kirish. Ad’ektiv idiomalar – ma’lum bir ma’no yoki his-tuyg’ularni bildirish uchun sifat so’z turkumidan tarkib topgan frazemalar yoki iboralardir. Bu idiomatik iboralar odatda shaxsni, vaziyatni yoki hodisani tasvirlash uchun sifatning majoziy yoki metaforik ishlatilishini o’z ichiga oladi. Sifat komponentli idiomalar kundalik xayotimizda keng tarqalgan bo’lib, ko’pincha og’zaki yoki yozma nutqga rang, urg’u yoki o’ziga xos ohang qo’shish uchun ishlatiladi. Ad’ektiv iboralarga ingliz tilida “red flag,” “black sheep,” “green with envy,” “blue in the face,” and “white lie” kabi ayrim namunalar, o’zbek tilida “oq ko’ngil”, “terisi qalin”, “ichi qora”, “qichiq gap” va “ko’ngli bo’sh” kabilarni kiritishimiz mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

Ad’ektiv iboralarning xususiyatlari. Šarac, Ljubešić va Pandžić (2018) “Sifat idiomalar: tillararo perspektiv” tadqiqotida sifat komponentli idiomalarning asosiy xususiyatlarini aniqlab berdilar. Ularning ta’kidlashicha, sifat idiomalar tildan foydalanishda muhim birlik bo’lib, til nazariyasi va tilni qayta ishlash uchun o’ziga xos qiyinchilik tug’diradi. Mualliflarning ta’kidlashicha, sifat iboralar o’ziga xos sintaktik tuzilishga va semantik talqinga ega bo’lib, ularni idiomatik iboralarning boshqa turlaridan ajratib turadi.

Tilda sifat frazeologizmlarning qo’llanilishi borasida Langlotz (2006) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, bunday idiomalar nafaqat o’ziga xos ma’nolarni, balki sezilar-sezilmas bo’lgan juda kichik ijtimoiy yoki madaniy farqlarni ham yetkazish uchun ishlatiladi. Nemis adjektiv idiomalarini o’rganishda Langlotz bu iboralar ko’pincha ma’lum bir jamiyatda o’rnatilgan qadriyatlar va e’tiqodlarni aks ettiradi, ijtimoiy voqelikni belgilashga va tajribalar ulashuvchi sifatida xizmat qiladi. Bu lingvistik va sotsial-madaniy tahlilda sifat iboralarning qanchalik muhim ahamiyatga ega ekanligini ta’kidlaydi.

Sifat iboralarning kognitiv jarayonlari haqida bir qancha tadqiqotlar o’rganilgan. Cacciari va Glucksberg (1991) italyan tilidagi sifat iboralarni tushunishni o’rganish uchun tajribalar o’tkazdilar va bunday iboralar aqliy leksikamizda yaxlit birliklar sifatida saqlanishini taklif qildilar. Xuddi shunday, Shibahara va Kuperberg (2016) ingliz tilidagi ad’ektiv iboralarni qayta ishlash asosidagi nerv mexanizmlarini o’rganib, kognitiv tilni shakllantirishda majoziy tilning rolini ta’kidlab o’tdilar.

Til o’rgatish va o’rganishga ta’siri. Sifat idiomalarning pedagogik ta’sirlari ham qiziq mavzulardan biridir. Shumin (1997) ingliz tilini ikkinchi til sifatida o’qitish bo’yicha o’z ishida kontekstda sifat frazeologizmlarni o’rgatish muhimligini ta’kidlaydi, chunki o’quvchilarning madaniy va pragmatik konnotatsiyani tushunishning afzalliklarini borligini aytib o’tadi. Bu shuni ko’rsatadiki, sifat birikmalarini til o’quv dasturlariga kiritish nafaqat o’quvchilarning leksik malakasini oshirishi, balki ularning madaniyatlararo kompetentsiyasini ham chuqurlashtirishi mumkin.

Muhokama va natijalar. Ad’ektiv iboralarni tahlil qilishda bir nechta metodlardan foydalandik, jumladan:

1. Ad’ektiv iboralarni aniqlash: Bu usulning o’ziga xosligi shundaki, birinchi navbatda gap yoki matndagi sifat so’z turkumini aniqlashdan iborat. Bunda otlarni tasvirlash, aniqlash uchun aniqlovchi vazifasini bajaradigan so’zlar yoki iboralarni aniqlashimiz zarur bo’ladi. Masalan, “a piece of cake” or “at the drop of a hat.”

2. Kontekst tahlili: Sifat frazeologizmlar qo'llanilgan o'ziga xos kontekstni tushunish juda muhim. Bu jumlaning umumiy ma'nosini, tilning ohangini, madaniy yoki ijtimoiy oqibatlarini, o'quvchi yoki tinglovchiga mo'ljallangan ta'sirini ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi.

3. Semantik tahlil: Sifat so'z turkumining o'ziga xos ma'nosi va ma'lum bir sifat qanday leksik ma'no anglatishini o'rganishdir. Bu so'zma-so'z va majoziy talqinlarni va idiomalar bilan bog'liq har qanday konnotatsiyalarni tushunishni o'z ichiga oladi.

4. Qiyosiy tahlil: Ushbu metod yordamida ingliz va o'zbek tillaridagi sifat komponentli iboralarni bir-biriga qiyoslab, ularning nozik tomonlarini va farqlarini tushunishga harakat qildik. Bu tahlil ikki tildagi iboralarning nutqda ishlatilishining o'ziga xos nozik tomonlarini va u eng mos keladigan kontekstni anglashga yordam beradi.

5. Tarixiy-madaniy tahlil: Bu metod sifat so'z birikmasining kelib chiqishi va uning madaniy yoki tarixiy ahamiyatini o'rganishga katta yordam berdi. Bu kabi tahlillar idiomaning vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanganligini va uning o'ziga xos madaniy ma'nolarini tushunish uning ishlatilishi va talqini bo'yicha qimmatli tushunchalarni berishi mumkin.

6. Lingvistik tahlil: Gap yoki bo'lak ichidagi sifatning grammatik tuzilishi va sintaksisini tekshirishda bu tahlildan samarali foydalandik. Bunga idiomaning kengroq lingvistik kontekstda qanday ishlatilishini va u iboraning umumiy ma'nosiga ta'sirini tushunish kiradi.

Bu usullarni qo'llash orqali sifat va sifatdosh so'zlar va ularning til va muloqotdagi ahamiyati haqida chuqurroq tushunchaga ega bo'lish mumkin.

1. "Barking up the wrong tree ." - adashib yoki bilmasdan noto'g'ri harakat qilishni anglatadi. Example: *"He accused me of stealing his phone, but he was barking up the wrong tree because I had no reason to take it."* - Misol: *"U meni telefonini o'g'irlaganlikda aybladi, lekin u noto'g'ri yo'nalishda edi, chunki menda uni olishga hech qanday sabab yo'q edi."* [2; b-85]

2. "Cold shoulder " - qasddan kimnidir e'tiborsiz qoldirmoq yoki so'kmoq ma'nosi. Example: *"She gave me the cold shoulder after our argument and didn't talk to me for days."* - *"U bizning bahsimizdan keyin menga sovuq munosabatda bo'ldi va men bilan bir necha kun gaplashmadi."* [2; b-348.]

3. "Head over heels " - kimnidir qattiq sevish yoki sevib qolish. Example: *"He's head over heels for her; he can't stop talking about her."* - *"U uni qattiq sevib qolgandi; u haqida gapirishdan o'zini to'xtata olmas edi."* [2; b-193]

4. "In the same boat" - bir xil vaziyat yoki qiyin ahvolda bo'lishni anglatadi . Example: *"We're all struggling financially right now, so we're all in the same boat."* - *"Biz hozir hammamiz moliyaviy jihatdan qiynalmoqdamiz, shuning uchun hammamiz bir qayiqdamiz."*

5. "On cloud nine" - nihoyatda xursand bo'lish yoki shodlanish . Example: *"After receiving the promotion, she was on cloud nine for days."* - *"Lavozimi oshgach, u bir necha kun o'zini ettinchi osmonda uchib yurgandek his qildi"*

6. "A dime a dozen" - umumiy yoki oson topiladigan narsani bildiradi, son-sanoqsiz, juda ko'p uchraydigan ma'noda ishlatiladi . Example: *"Fast food restaurants are a dime a dozen in this city."* - *"Bu shaharda fast food o'nlab topiladi."*

7. "Green with envy" - haddan tashqari hasadgo'y, rashkchi bo'lmoq. Example: *"When she saw her friend's new car, she was green with envy."* - *"U do'stining yangi mashinasini ko'rganida, hasaddan ko'karib ketdi."*

Biz bilamizki, idiomalar so'zma-so'z talqin qilishdan tashqari ko'chma ma'noga ega bo'ladi, shuning uchun ularni o'rganish va kundalik tilda ishlatish qiziqarli bo'lishi bilan

birgalikda nutqimiz jozibadorligini oshirishi mumkin! O'zbek tilshunos olimlaridan biri Sh. Rahmatullayev so'z birikmasi yirik til birligi bo'lib, kamida ikkita mustaqil so'zdan (leksemalardan) iborat ekanligini ta'kidlagan. [8; 4-b.] Sifat komponentli frazeologik birliklar – sifat va otni o'z ichiga olgan so'z birikmalari bo'lib, ular muayyan ma'noga ega bo'lgan yagona birlik vazifasini bajaradi. Bu birliklar otning xususiyatini yoki sifatini yanada ixcham va idiomatik tarzda tasvirlash uchun ishlatiladi. Bu birliklar o'z shakli va ma'nosida qat'iy bo'lib, kundalik tilda keng qo'llaniladi.

1. "In the red" - qarzga botish yoki moliyaviy yo'qotishlarni anglatadi.

2. "Blue in the face" – biror narsa qilishga qayta-qayta urinishdan charchash yoki umidsizlikka tushish ma'nosini beradi.

3. "Born and bred" – Bu ibora ma'lum bir joyda tug'ilib o'smoq ma'nosida qo'llaniladi.

4. "Full of beans" – ko'p kuch yoki ishtiyoqqa ega bo'lishni anglatadi.

5. "High and dry" - yordam va qo'llab-quvvatlovsiz qiyin yoki tashlab ketilgan vaziyatda bo'lishni anglatadi.

A. Rafiyev o'zining "Iboralar-nutqimiz ko'rki" asarida "O'zbek tilidagi ad'ektiv iboralarning asosiy qismida tayanch komponent asliy sifatga to'g'ri keluvchi so'zlardan iborat bo'lib, ularda sifat-belgi ma'nosini aniq ifodalaydi. Bunday iboralarning umimiy semantic belgisi sifat tushunchasi hisoblanadi." Deya ta'kidlaydi.[1;b-16] Ad'ektiv idiomalar aniq ma'noni bildirish uchun sifatlardan foydalanadigan idiomatik iboralardir. Ushbu idiomalar ko'pincha qat'iy tuzilishga ega bo'lib ularni faqat alohida so'zlarga qarab tushunish mumkin emas. Ular, odatda, frazeologizmlarning idiomatik tabiatiga hissa qo'shadigan leksik va grammatik xususiyatlarni o'z ichiga oladi.[12; b-1393] Shu nuqtai nazardan kelib chiqqan holda bu kabi frazeologizmlarga xos bo'lgan ba'zi asosiy lingvo-stilistik xususiyatlarini ko'rib chiqamiz.

1. Leksik xususiyatlar:

- Turg'un o'xshatishlar: Sifat idiomalar o'zgarimas qat'iy tuzilmaga ega bo'lib, bunda so'zlar ma'lum bir tartibda qo'llanilib, ularni sintaktik va leksik tuzilmasini qayta o'zgartirib bo'lmaydi. Misol uchun, "a piece of cake" – amalga oshishi oson bo'lgan ishga nisbatan ishlatiladi. O'zbek tilshunosligida turg'un o'xshatishlar yoki V. M. Ogolsev ta'biri bilan aytganda, komparativ iboralarning o'ziga xosliklari, ularning frazeologik iboralarga, umuman olganda til va nutqqa munosabati aniq belgilangan emas. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, aslida ular ham ayni frazeologik iboralar kabi til birliklari bo'lib, nutqning ekspressivligi uchun xizmat qiladi. [11; b-166]

- Tasviriy ifoda: Sifat iboralar ko'pincha o'z ma'nosini bildirish uchun ko'chma ma'nodan foydalanadi. Misol uchun, "in hot water" iborasining lug'aviy tarjimasida "issiq suvda" degan ma'noni bersa, majoziy ma'nosi issiq suvda emas, balki *muammoga duchor bo'lishni* anglatadi.

- So'zlashuv lug'ati: Ko'pincha norasmiy yoki so'zlashuv tilida sifat idiomalar keng qo'llaniladi. Bu ularga o'ziga xoslik beradi va kundalik tilda ularning kelib chiqishini aks ettiradi.

2. Grammatik xususiyatlar:

- Idiomatik qo'llanish: Sifat idiomalar aniq bir fikr yoki tushunchani ifodalash uchun sifatlardan foydalanadi, ko'pincha sifatning standart so'zma-so'z ishlatilishidan chetga chiqadi. Misol uchun, "old as the hills", "tepaliklar kabi eski" bu ibora narsaning juda eski ekanligini ifodalash uchun qo'llaniladi.

- Moslashuvchanlikning yo'qligi: Sifat iboralar odatda gapdagi grammatik kelishuvlarga mos kelish uchun shakl yoki zamoni o'zgartirmaydi. Ular jumlaning predmeti yoki zamoni qat'i nazar, qat'iy tuzilmani saqlaydi. Misol uchun, "cool as a cucumber" iborasidagi sifat sub'ektning rod, shaxs, sonidan qat'i nazar, bir xil bo'lib qoladi. Ya'ni sifatlar birlik-ko'plikka, shaxsga qarab moslashmaydi.

- Frazemalar: Sifat komponentli iboralar ko'pincha muayyan sifatlarni ma'lum ot yoki fe'l bilan qo'shib yasaladi. Bu birikmalar vaqt o'tishi bilan o'zgarib bo'lib qoladi va muqobil sifatlardan foydalanish idiomani ma'nosini o'zgartirishi yoki uni noidiomatik holga keltirishi mumkin. Masalan, "**bitter end**" "achchiq yakun" yakuniy natijani tasvirlaydi, lekin "**sour end**" esa bir xil ma'noni bildirmaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, adjektiv so'zlar o'zida turg'un ibora, ko'chma so'z, so'zlashuv lug'ati kabi o'ziga xos leksik xususiyatlarni o'zida mujassam etgan. Ular, shuningdek, idiomatik foydalanish, moslashuvchanlik yo'qligi va birikmaga tayanish kabi grammatik xususiyatlarni ko'rsatadi. Bu xususiyatlar tilda qo'llanishda ad'ektiv iboralarning o'ziga xos va idiomatik tabiatiga yordam beradi.

Adabiyotlar/Литература/ References:

1. Rafiyev A. "Iboralar-nutqimiz ko'rki." – Toshkent 1985
2. Collins Cobuild Dictionary of idioms. 1997
3. Kunin A.V. Kurs frazeologii sovremennogo angliyskogo yazika. – M. 1986.
4. Kunin A.V. Anglo-russkiy frazeologicheskiy slovar. – M. 1967.
5. Lopez, S., & Smith, J. (2022). Adjectival Idioms: A Comprehensive Study of Their Usage and Meaning. *Journal of Linguistic Studies*, 25(2), 123-140.
6. Mamatov A. O'zbek tilida frazeologizmlarning shakllanishi masalalari. – T. 2001. № 3.
7. Oxford Dictionary of Idioms. 2004
8. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining izohli frazeologik lug'ati. Toshkent. 1978
9. Richard A. Spears. Ph.D NTC'S American idioms dictionary.
10. Collins Cobuild Dictionary of idioms. 1997
11. Холматова. М. Сравнительный анализ сопоставительных фразеологизмов с прилагательным компонентом английского и узбекского языков. *ScienceProblems* 2023, 3, 161-166.
12. M.I.Xolmatova (2021). Ingliz va o'zbek tillaridagi sifat komponentli iboralarning lingvokulturologik qiyosiy tahlili. *Academic research in educational sciences*, 2 (12), 1391-1397

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).